

on the creation of a flexible system of collaboration between educational institutions and organizations, decentralization of STEM education management, efficient resource utilization, horizontal and vertical communication among participants in the educational process. The proposed model aims to foster the development of students' research competencies, enhance the quality of science and mathematics education, and contribute to the innovative development of the region.

Key words: STEM education, STEM center, STEM laboratory, regional STEM network, STEM-oriented educational environment.

Дата надходження статті: 07.06.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Тихонова Т. В.

УДК 373.091.2.015.3:159.942](477)(045)

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi57.587>

Жулінська Г. М.*,

orcid.org/0009-0005-4287-8609

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Статтю присвячено актуальності інтеграції соціально-емоційного навчання (СЕН) як важливого складника сучасної освітньої системи в умовах неоіндустріального розвитку суспільства. Наголошується, що впровадження СЕН спрямоване на всебічний розвиток особистості, її соціальну адаптацію, формування навичок критичного мислення, емпатії, комунікації та здатності ухвалювати зважені рішення.

У роботі здійснено аналіз напрацювань вітчизняних і міжнародних науковців, таких як Джозеф Дурлак, Роджер Вайсберг, Андреас Шляйхер, Олександр Елькін, а також наведено приклади реалізації програм із розвитку соціально-емоційних навичок у межах реформи «Нова українська школа». У статті окреслено основні структурні елементи соціально-емоційного навчання – самоусвідомлення, самоуправління, соціальну свідомість, побудову стосунків й ухвалення відповідальних рішень.

Досліджено вплив СЕН на соціально-емоційний і академічний розвиток учнів, їхню успішність, соціальну інтеграцію та загальний стан здоров'я. Наведено аналіз ефективності програм, таких як «Соціально-емоційне й етичне навчання», «Лідер у мені» та інших. Відзначено вагомий роль учителя як фасилітатора соціальних взаємодій. Підкреслено важливість групових та індивідуальних форм роботи з учнями та ученицями.

Особливу увагу приділено компетенціям, що формуються завдяки СЕН, їхньому впливу на емоційну грамотність, стійкість до стресових ситуацій та здатність вирішувати конфлікти. Підкреслено потенціал програм, орієнтованих на ненасильницьке спілкування, позитивний ефект СЕН щодо зниження булінгу та запобігання професійному вигоранню педагогів.

У статті запропоновано подальші напрямки впровадження СЕН у шкільне середовище через розроблення інноваційних методичних підходів, систем оцінювання та інтеграцію в освітні стандарти, які відповідають сучасним суспільним викликам.

Ключові слова: соціально-емоційне навчання, заклад загальної середньої освіти, соціальні навички, сутність соціально-емоційного навчання, програми соціально-емоційного навчання.

Постановка проблеми. Із переходом суспільства на неоіндустріальний етап розвитку, інформатизацією та цифровізацією багатьох сфер життя перед освітою постали нові виклики. Світова педагогічна спільнота зосереджена на розробленні освітньої парадигми, яка б відповідала потребам сучасності, сприяла сталому розвитку людства й водночас залишала в центрі уваги людину, її гуманістичні цінності, а також фізичне

та ментальне здоров'я. У цьому контексті одним із ключових сучасних підходів є соціально-емоційне навчання.

Соціально-емоційне навчання (СЕН) виходить за межі традиційного засвоєння знань, акцентуючи увагу на формуванні комунікативних навичок, розвитку емпатії та критичного мислення, що є необхідними для успішної інтеграції в сучасне суспільство. Усе більше педагогів визнають, що СЕН сприяє побудові ефективних міжособистісних відносин, які допомагають створювати безпечне освітнє середовище та покращують емоційне благополуччя здобувачів освіти.

Аналіз досліджень. Соціально-емоційне навчання (СЕН) є предметом досліджень багатьох науковців, серед яких Джозеф Дурлак (Joseph Durlak): відомий своїми метааналізами ефективності програм СЕН, які демонструють позитивний вплив на академічні досягнення та поведінку учнів, Роджер Вайсберг (Roger Weissberg) – один із засновників Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL), організації, що займається популяризацією СЕН у закладах освіти та дослідженням рівня сформованості м'яких навичок, Кімберлі Домітровіч (Kimberly A. Schonert-Reichl) досліджує вплив СЕН на розвиток дітей та підлітків, зокрема в контексті шкільного середовища, Катерін Колін (Catherine Collin) вивчає інтеграцію СЕН у навчальні програми та його вплив на емоційний розвиток учнів, Андреас Шляйхер (Andreas Schleicher) – директор Директорату освіти та навичок ОЕСР, ініціатор досліджень, пов'язаних із СЕН, зокрема в межах PISA та інші. Серед українських дослідників варто відзначити праці Олександра Елькіна – голови ради ГО «ЕдКемп Україна», координатора національних досліджень СЕН в Україні. О. Глоба, Л. Гриневич, Т. Дрожжина та ін. у своїх дослідженнях аналізували перспективи та можливості впровадження соціально-емоційного навчання.

Беручи до уваги збільшувану популярність концепції соціально-емоційного навчання та значну кількість досліджень, доцільно зосередити увагу на детальному аналізі особливостей його впровадження у закладах загальної середньої освіти.

Мета статті – висвітлити сутність соціально-емоційного навчання (СЕН), його ключових особливостей та практичних аспектів упровадження в освітній процес.

Виклад основного матеріалу. Соціально-емоційне навчання (СЕН) є одним із ключових напрямків сучасної педагогіки, який спрямований на формування в учнів навичок управління емоціями, побудову ефективних міжособистісних відносин й ухвалення відповідальних рішень. Цей підхід охоплює розвиток емоційної грамотності, емпатії, саморегуляції, соціальних навичок і здатності співпрацювати.

Сутність соціально-емоційного навчання визначається як процес, у межах якого учні та учениці здобувають та ефективно застосовують знання, навички й настанови, потрібні для розуміння та управління власними емоціями, постановлення й досягнення позитивних цілей, побудови та підтримки здорових взаємин, ухвалення відповідальних рішень, розв'язання міжособистісних конфліктів. Отже, центральною ідеєю є інтеграція емоційного й соціального навчання в освітній процес, що сприяє гармонійному розвитку особистості, підвищенню академічної успішності та зменшенню рівня стресу серед здобувачів освіти.

Починаючи від 1990-х років соціально-емоційне навчання стало невід'ємною складовою глобальної освіти, спрямованої на допомогу здобувачам у досягненні успіху в академічній сфері, професійній діяльності та повсякденному житті, ґрунтуючись на провідних наукових дослідженнях [8].

За словами Н. Дужик, соціально-емоційне навчання становить собою підхід, спрямований на формування в учнів навичок, які впливають на самосвідомість, здатність до комунікації, управління емоціями, емпатію до себе та інших, а також уміння ухвалювати обґрунтовані рішення [6].

Неабияке місце в науковій літературі останнього десятиріччя посідає типологія компетенцій, базових для моделі СЕН. Виділення в окрему групу компетенцій, пов'язаних

із психологією особистості та її реакцією на довколишній світ, є переконливим доказом на користь нового підходу до навчання, цілком відмінного від традиційної дидактики.

Із появою СЕН освіта зосереджена на особистості учня та його діяльності. Відповідно учень є активним учасником навчального процесу й здатний самостійно ідентифікувати власні академічні цілі та оволодіває інструментарієм щодо їх досягнення [13]. По суті вчитель стає модератором соціальної комунікації, яка через групові форми навчання наближає учнів до умов реального життя [11]. Також спрямованість навчання на соціалізацію особистості розширило спектр ролей, якими мусить оволодіти учень у закладі освіти.

Компетентції соціально-емоційного навчання охоплюють ключові навички, потрібні для підтримання здорового способу життя, формування активної громадянської позиції, а також досягнення академічного та соціального успіху як у навчанні, так і в позакласній діяльності. Методика соціально-емоційного навчання часто називається «відсутнім елементом», оскільки ця важлива складова освіти тісно пов'язана з академічними досягненнями, але до цього часу не мала чітко визначеного місця в освітніх програмах [1].

Організація Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL) упродовж багатьох років є джерелом фактичних даних про високоякісне соціальне та емоційне навчання. Ця спільнота (ініціатива) розглядає СЕН як розвиток п'яти основних структурних елементів:

Самоусвідомлення – здатність розуміти власні емоції, думки й цінності та їхній вплив на ситуацію. Дескрипторами, що вказують на сформованість навички, будуть визначення особистих, культурних і мовних цінностей; розуміння власних емоцій; розуміння зв'язку між почуттями, цінностями й думками; розуміння стереотипів та упереджень; розвиток інтересів; розвиток мислення зростання (націленість на постійний розвиток).

Самоуправління – здатність управляти емоціями, думками та ефективно поводитись задля досягнення цілей. Показниками стійкої навички будуть управління емоціями; визначення та використання стратегій управління стресом; виявлення самодисципліни та самомотивації; установлення власних та групових цілей; навички планування та організації; ініціативність.

Ухвалення відповідальних рішень – здатність робити конструктивний вибір відносно власної поведінки та соціальної взаємодії. Дескриптори – визначення шляхів розв'язання особистих або соціальних проблем; виявлення цікавості та відкритості; уміння ухвалити рішення на основі оцінювання фактів, інформації та даних; передбачення й оцінювання наслідків своїх дій; застосування навичок критичного мислення; оцінювання особистого, міжособистісного, громадського впливів; розуміння своєї ролі у сприянні особистісному, сімейному та громадському добробуті.

Соціальна свідомість – здатність розуміти позицію інших, співпереживати. Ознаками сформованості елементу є сприйняття поглядів інших; виявлення емпатії, турботи про почуття інших; виявлення різноманітних соціальних норм, зокрема несправедливих; розуміння впливу систем та організації на поведінку.

Побудова стосунків – здатність установлювати та підтримувати здорові стосунки та ефективно орієнтуватися в середовищі з різними людьми та групами. Індикатори – розбудова позитивних відносин, ефективна комунікація; виявлення культурної компетентності; виявлення навичок командної роботи та колективного вирішення проблем; уміння конструктивно вирішувати конфлікти; виявлення навичок лідерства; відстоювання інтересів та прав інших [1].

В Україні практики соціально-емоційного навчання представлені передусім відповідними програмами, які реалізують та запроваджують на різних рівнях. Схарактеризуємо їх.

Програма «Соціально-емоційне і етичне навчання» (далі – СЕЕН) – міжнародна освітня програма, розроблена спеціалістами Університету Еморі для міжнародного використання, побудована на трьох вимірах, які відповідають типам знань і компетенцій,

що їх СЕЕН прагне передати учнівству: усвідомленість, співпереживання, залученість. Кожен із цих вимірів можна розглядати на трьох рівнях – особистісному, соціальному та системному.

Освітня програма СЕЕН складається з восьми розділів:

1. Створення атмосфери співпереживання у класі.
2. Виховання стійкості.
3. Підсилення уваги і самоусвідомленості.
4. Управління емоціями.
5. Навчатися одне від одного, пізнавати одне одного.
6. Співпереживання собі й іншим.
7. Це наша спільна справа.
8. Підсумковий проект «Робимо світ кращим».

В Україні програма СЕЕН пілотується від 2019 року в межах експерименту всеукраїнського рівня (наказ Міністерства освіти і науки України від 18.11.2019 № 1431) у формі окремих уроків (як варіативний складник навчального плану), заходів і проєктів [8].

Освітня програма, за вальдорфською педагогікою, – освітня програма першого циклу початкової освіти, розроблена відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти, на виконання наказу МОН України від 15.09.2014 № 1044 щодо запровадження педагогічної системи «Вальдорфська школа» в закладах освіти України. Характерною особливістю вальдорфської педагогіки є організація освітніх програм з урахуванням ритму навчального року, тижня та навіть дня. Такий підхід сприяє оптимальному використанню періодів готовності учнів до сприйняття, активності та відпочинку, що значно знижує рівень напруження й допомагає зберегти їхнє здоров'я. Навчальний матеріал подається таким чином, щоб забезпечити ритмічну зміну етапів уроку, поєднуючи теоретичні, практичні й художні елементи. Методика навчання базується на послідовній зміні трьох фаз:

- фаза пізнання: включає переживання, спостереження та експериментування;
- фаза розуміння: передбачає спогади, описи, характеристики та замальовки;
- фаза оволодіння матеріалом: зосереджена на переробці, аналізі та узагальненні отриманих знань [2].

Навчальна програма «Ненасильницьке спілкування» запроваджується від 2015 року та реалізується як елементи уроків, окремі заняття чи позакласні заходи та проєкти. Програма орієнтована на учасників та учасниць різного віку та передбачає одноденні або дводенні тренінги з відпрацювання реакції в конфліктній ситуації, засвоєння методів ненасильницького спілкування, що складаються з 4 компонентів (безоцінне спостереження, визначення почуттів, визначення потреб, висловлення прохань), способів установалення зв'язку «від серця до серця», особливості керування гнівом та реакції на критику [9].

Програма «Соціальні та емоційні компетентності XXI століття» запроваджується від 80-х років минулого століття. Адаптація Програми в Україні розпочалася 2016 року та має розвивати емоційні та соціальні навички школярів / школярок 6-17 років. Розвиток таких навичок дає змогу знизити рівень стресу, позбутися шкідливих звичок, конфліктної поведінки та булінгу, а також впливає на покращення психологічного здоров'я, академічних успіхів, соціальну активність, довіру до школи тощо. Упровадження СЕН в освітній процес також підвищує ефективність учительської праці, запобігає професійному вигоранню, допомагає залучити батьків до розвитку дітей [12].

Програма «Лідер у мені» – провідна міжнародна програма із соціально-емоційного навчання для дітей дошкільного та шкільного віку, що є адаптацією до шкільного середовища та дитячого віку відомої програми Франкліна Кові «Сім звичок високоєфективних людей». Від 2020 року впроваджується в український освітній простір. Метою Програми є підготовка до життя молодих лідерів через забезпечення їх навичками

готовності до життя, що допомагають досягти успіху. Динаміка розвитку та сформованості м'яких навичок учнівства досліджується за внутрішньою системою Franklin Covey Measurable Results Assessment [3].

Про те, що рівень сформованості м'яких навичок варто й можна визначити, засвідчують результати різних досліджень. Так, 2023 року українське учнівство 10 і 15 років уперше взяло участь у Міжнародному дослідженні соціально-емоційних навичок ДоСЕН-2023. Аналіз отриманих даних дає можливість з'ясувати, як відрізняється розвиненість цих навичок серед учнів та учениць із різними характеристиками, як ці навички впливають на їхні академічні результати, і як шкільне та домашнє середовища позначаються на розвитку здобувачів освіти.

ДоСЕН замірювало такі соціально-емоційні навички:

«- навички виконання завдань (наполегливість, відповідальність, самоконтроль, мотивація досягати);

- навички регуляції емоцій (стресостійкість, контроль емоцій, оптимізм);

- навички взаємодії з іншими (впевненість у собі, товариськість, енергійність);

- навички широти кругозору (допитливість, креативність, толерантність);

- навички залученості (співпереживання, довіра)» [5].

«Дослідження дало незвичайні результати. Виявилось, що українське учнівство має показник стійкості на рівні 12 % – один із найвищих у світі, що засвідчує розвиненість соціально-емоційних навичок. Наші учні й учениці ліпше піклуються про своє здоров'я, адже рідше пропускають сніданки, частіше виконують фізичні вправи, споживають фрукти та овочі, краще сплять попри все та мають найнижчий рівень так званої навчальної тривожності», – повідомляє Державна служба якості освіти України [5].

У Директораті освіти та навичок при ООН зазначається, що учні, у яких більш розвинені соціально-емоційні навички, зазвичай є значно щасливішими, здатні демонструвати кращі результати в математиці та читанні, більше дбають про своє здоров'я й психологічне благополуччя, а також відчувають меншу навчальну тривожність. Особливу роль відіграють взаємини у процесі навчання: діти досягають вищих результатів із предметів, які викладає улюблений учитель, здатний підтримати, зрозуміти, урахувати їхні сильні та слабкі сторони, а також їхні прагнення й мрії.

За результатами ДоСЕН – 2023 можна зробити висновки, що соціально-емоційні навички є:

- динамічними, їх можна і треба розвивати;

- розвиваються не ізольовано і не у збиток академічному навчанню, а тільки разом із ним;

- формуються через цілеспрямований освітній вплив / інтервенцію;

- щодо різних груп учнівства можуть бути запропоновані диференційовані підходи [7].

Соціально-емоційне навчання є важливим компонентом сучасної освіти, оскільки сприяє не лише академічному, а й особистісному розвитку здобувачів освіти. Активне залучення учнів та учениць через інтерактивні методи, командну роботу та орієнтацію на розвиток життєвих навичок позитивно впливає на якість навчання.

Висновки. Отже, зважаючи на сучасні вимоги суспільства до особистості, зростає потреба впровадження інноваційних методів навчання, які враховують як когнітивні, так і соціально-емоційні аспекти розвитку учнівства. Використання СЕН стає актуальним для підвищення якості освіти й формування необхідних компетенцій на всіх рівнях. При цьому важливо враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти й адаптувати навчальні підходи до їхніх потреб. Ефективне впровадження принципів соціально-емоційного навчання потребує підтримки з боку керівництва закладів освіти, забезпечення ресурсів і постійного вдосконалення педагогічних методик. У зв'язку з цим перспективи подальших досліджень вбачаємо в побудові моделі впровадження соціально-емоційного навчання в закладах загальної середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний огляд «Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа» (Feasibility Study on Opportunities for SEL within New Ukrainian School Reform) / Л. Гриневич, Т. Дрожжина, О. Глоба та ін.; за заг. ред. Л. Гриневич, С. Калашнікової. Київ: Видавнича група «Шкільний світ», 2021. 312 с.
2. Вальдорфська ініціатива БОРИСФЕН. URL: <https://waldorfyiv.org/curriculum>
3. Веб-сторінка компанії. URL: <https://leaderinme.org.ua/>
4. Вибрані матеріали міжнародної програми з формування м'яких навичок СЕЕ-навчання / за заг. ред. О. Елькіна, О. Масалігіної, Я. Фюрста. Харків: Дім реклами, 2019. Спеціально для П'ятої національної (не)конференції для шкільних педагогів EdCamp Ukraine 2019.
5. Державна служба якості освіти. URL: <https://sqe.gov.ua/dosen-2023-presentation/>
6. Дужик Н. Соціально-емоційне навчання в системі сучасних педагогічних знань. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27, Т. 2. С. 186–192.
7. Соціально-емоційні навички для поліпшення якості життя: ключові результати Міжнародного дослідження соціально-емоційних навичок (ДоСЕН-2023) для України. *Випуск 1. Учніство про себе*. URL: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Korotkiy-viklad-zvitu-DoSEN-2023.pdf>
8. Соціально-емоційне та етичне навчання / EdCamp Ukraine. URL: <https://www.edcamp.ua/seelukraine/>
9. Центр ненасильницького спілкуванн. URL: <https://www.cnvc.org/uk/>
10. Empatia.pro. URL: <https://www.empatia.pro/>
11. Hromek, R., & Roffey, S. Promoting social and emotional learning with games: It's fun and we learn things. *Simulation & Gaming*. 2009. Vol. 40. No 5. Pp. 626–644.
12. Lions Club International. URL: <https://lions-quest.org.ua/>
13. Ragozzino K., Resnik H., Utne-O'Brien M., Weissberg R. Promoting academic achievement through social and emotional learning. *Educational Horizons*. 2003. Summer. Pp. 169–171.

References:

1. Hrinevych, L., Drozhzhyna, T., & Hloba, O. (Eds.). (2021). *Analitychnyi ohliad «Mozhlyvosti dlia realizatsii sotsialno-emotsiinoho navchannia v ramkakh reformy «Nova ukrainska shkola»* [Feasibility Study on Opportunities for SEL within New Ukrainian School Reform]. Kyiv [in Ukrainian].
2. Valdorfska initsiatyva BORYSFEN [Waldorf Initiative BORYSFEN]. Retrieved from <https://waldorfyiv.org/curriculum> [in Ukrainian].
3. Veb-storinka kompanii [Company web page]. Retrieved from <https://leaderinme.org.ua/> [in Ukrainian].
4. Elkin, O., Masalitina, O., & Fiursta, Ya. (2019). *Vybrani materialy mizhnarodnoi prohramy z formuvannia miakyykh navychok SEE-navchannia* [Selected materials of the international program on the formation of soft skills of SEE-learning]. Kharkiv [in Ukrainian].
5. Derzhavna sluzhba yakosti osvity [Former education quality service]. Retrieved from <https://sqe.gov.ua/dosen-2023-presentation/> [in Ukrainian].
6. Duzhyk, N. (2020). *Sotsialno-emotsiine navchannia v systemi suchasnykh pedahohichnykh znan* [Social-emotional learning in the system of modern pedagogical knowledge]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 27, 2, 186–192 [in Ukrainian].
7. *Sotsialno-emotsiini navychky dlia polipshennia yakosti zhyttia: kliuchovi rezultaty Mizhnarodnoho doslidzhennia sotsialno-emotsiinykh navychok (DoSEN-2023) dlia Ukrainy* [Social and emotional skills for improving the quality of life: key results of the International Social and Emotional Skills Study (DoSEN-2023) for Ukraine]. (Issue 1). *Learning about yourself*. Retrieved from <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Korotkiy-viklad-zvitu-DoSEN-2023.pdf> [in Ukrainian].
8. *Sotsialno-emotsiine ta etychne navchannia* [Social-emotional and ethical education]. EdCamp Ukraine. Retrieved from <https://www.edcamp.ua/seelukraine/> [in Ukrainian].
9. Tsentr nenasylnytskoho spilkuvannia [Center for non-violent communication]. Retrieved from <https://www.cnvc.org/uk/> [in Ukrainian].
10. Empatia.pro. Retrieved from <https://www.empatia.pro/> [in English].
11. Hromek, R., & Roffey, S. (2009). Promoting social and emotional learning with games: It's fun and we learn things. *Simulation & Gaming*, 40, 5, 626–644 [in English].

12. Lions Club International. Retrieved from <https://lions-quest.org.ua/> [in English].
13. Ragozzino, K., Resnik, H., Utne-O'Brien, M., & Weissberg, R. (2003). Promoting academic achievement through social and emotional learning. *Educational Horizons*, 169–171 [in English].

Zhulinska H. M.,
orcid.org/0009-0005-4287-8609

THE ESSENCE AND CHARACTERISTICS OF SOCIAL-EMOTIONAL LEARNING

The article addresses the relevance of integrating social-emotional learning (SEL) as a critical component of the modern education system in the context of the neo-industrial development of society. It emphasizes that the implementation of SEL is aimed at the comprehensive development of individuals, their social adaptation, and the formation of skills such as critical thinking, empathy, communication and decision-making.

The study analyzes the contributions of both Ukrainian and international researchers, including Joseph Durlak, Roger Weissberg, Andreas Schleicher, Oleksandr Elkin, and provides examples of programs aimed at developing social-emotional skills within the framework of the New Ukrainian School reform. The article outlines the main structural elements of social-emotional learning: self-awareness, self-management, social awareness, relationship building and responsible decision-making.

The impact of SEL on students' social-emotional and academic development, success, social integration, and overall well-being is explored. The effectiveness of programs such as "Social, Emotional and Ethical Learning" and "Leader in Me," among others, is analyzed. The significant role of teachers as facilitators of social interactions is highlighted.

Special attention is paid to the competencies formed through SEL, their influence on emotional literacy, resilience to stress, and conflict resolution skills. The potential of programs focused on nonviolent communication and the positive effects of SEL in reducing bullying and preventing teacher burnout are emphasized.

The article proposes further directions for implementing SEL in the school environment through the development of innovative methodological approaches, evaluation systems, and integration into educational standards that address contemporary societal challenges.

Key words: social-emotional learning, general secondary education institutions, social skills, essence of social-emotional learning, social-emotional learning programs.

Дата надходження статті: 05.06.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Данилюк С. С.

УДК 37.091.12:005.336.2]:378.046-021.68

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi57.588>

Чух Г. П.,
orcid.org/0000-0002-6831-4204

СТВОРЕННЯ STEM-ОРІЄНТОВАНОГО СЕРЕДОВИЩА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НУШ ЯК ЗАПОРУКА СИНЕРГІЇ ФІЛОЛОГІЧНИХ І STEM-ДИСЦИПЛІН У ЗЗО

У статті висвітлено питання створення STEM-орієнтованого середовища на уроках української мови. Обстоюється позиція щодо того, що синергія філологічних і STEM-дисциплін у закладах ЗСО є можливістю реалізації міжпредметних зв'язків, які сприяють формуванню в учнів наукового світогляду та цілісної картини світу. При цьому забезпечується врахування освітньої інновації: запровадження STEM-освіти як стрижневої домінанти сучасної педагогіки